

NĚCO JAKO APOŠTOL

Jeden z nejúspěšnějších českých obchodníků
s uměním **ZDENĚK SKLENÁŘ** o zničené galerii,
instinktu a víře v umělecká díla.

Text:

Nora Grundová

Foto:

Tomáš Krist

Rozhovor s galeristou Zdeňkem Sklenářem se nedělá snadno. Trvá spoustu hodin, příběhy se košatí a větví do všech stran, plné detailů a jmen. Rozhovor ve Sklenářově podání je svého druhu umělecké dílo. Už jen dohnat galeristu není snadné, protože hodně času tráví ve vzduchu na cestě do Číny, USA nebo po Evropě. I kdyby jen na otočku. Několikrát jsem však byla svědkem toho, jak ho zaujal rozhovor s někým natolik, že si letadlo nechal uletět.

Sklenář je druh muže, který když vstoupí do místnosti, vyplní ji do všech koutů. Jeho vyprávění je poutavé, vášnivé, pábitelské a doprovází ho široká gesta, občas dlaně na prsou, a když už by se zdálo, že padá do patosu, Sklenář se srdečně rozchechtá. Mluví-li o umění, nejčastěji zmiňuje slovo láska. Svým vystavovaným umělcům přeje, jejich díla miluje, hlasitě je obdivuje, je velkorysý ve chvále i vydávání katalogů a monografií, kterými svým chráněncům výstavy doprovází.

K umění galerista Sklenář nakročil v dětství díky svému strýci a jmenovci Zdeňku Sklenářovi, který patřil v 50. až 80. letech minulého století k české malířské špičce. V 50. letech procestoval Čínu a dílo a fotografie, které odtud přivezl, otevřely cestu v dnešní Číně i jeho synovci.

Sklenář začínal v polovině 90. let s galerií v Litomyšli, v roce 2001 otevřel druhou na pražském Smetanově nábřeží vedle FAMU. Bělostný prostor navazoval na nábřeží Vltavy, panoráma Pražského hradu a ústí Národní třídy. Přesně před dvěma lety, ve chvíli největšího rozkvětu galerie, došlo v domě, kde instituce sídlila, k výbuchu plynu. Kdesi v podzemí unikal tak dlouho, až jednoho dne při zapojení počítače otřásla všemi patry domu exploze, roztrhala jeho zdi a většinu všeho, co bylo v útrokách, zničila. Když Zdeňk Sklenář popisuje následky výbuchu, derou se mu slzy do očí. Jak moc se v něm ten zážitek zahojil, zjistí v červnu, kdy se buď do prostor na Smetanovo nábřeží vrátí, nebo ne. Mezitím se se zájemci o umění setkává ve své další galerii, chambre à part, uzavřené prostoře, kam se člověk dostane na pozvání. Ani tady nechybí kontury Hradčan.

Vaše galerie sídlila na Smetanově nábřeží v domě, který zdevastovala exploze plynu. Prostory zničené, řada uměleckých děl v nich také. Co se vám zpětně vybaví jako první?

Zodpovědnost. Za lidské životy, vždyť jsem zaměstnavatel. Za závažná umělecká díla svěřená mně s důvěrou do péče milovnický umění všech společenských vrstev. Za činnost mé galerie. Výbuch plynu, způsobený cizím zavinením, nás zasáhl v době největšího rozkvětu, který trval řadu let a stále narůstal. V tu dobu jsme již věděli, že se naplnil můj mnohaletý sen a brány umění do Číny jsme pro všechny z nás s Jiřím Strakou otevřeli dokořán. Na Hra-

ZDENĚK SKLENÁŘ (53)

Galerista, nakladatel, producent filmů o umění, obchodník s uměním. V polovině 90. let otevřel galerii v Litomyšli, od roku 2001 provozuje svou hlavní galerii na Smetanově nábřeží. Na výstavě EXPO 2010 v Šanghaji vystavil obrazy svého strýce – malíře Zdeňka Sklenáře – k čínskému mýtu Opičí král. Podílí se na výstavách českých umělců v Číně a čínských u nás. Stál při vzniku instituce Czech China Contemporary v Pekingu, kde vlastní svoji výstavní síň.

dě právě vrcholila úspěšná, obdivovaná výstava génia Karla Malicha. A pak jednoho dne jedu do Ludwig Museum v Kolíně nad Rýnem potvrdit výstavu českého umění s pocitem, že jsou před námi i snové možnosti západního světa, když vtom zazvoní telefon a s hrůzou se dozvídám, že dům, kde mám galerii, byl zasažen mohutnou explozí plynu. Nepopsatelný pocit! Na prvním místě jsem se zajímal o zdraví a životy spolupracovníků a blízkých a dozvěděl se, že na místě výbuchu jsou zranění. Letěl jsem hned zpět a říkal si: „Vždyť tam máme takové množství děl: Reynka, Malicha, Kupky, Sýkory a dalších významných umělců.“ Ta cesta letadlem zpět byla strašná. Když jsem dorazil do galerie, viděl jsem jen spoušť. Musel jsem obdivovat dokonale zvládnutý systém záchranářů, otců od rodin, kteří tam těžce pracovali mezi padajícími troskami. Viděl jsem milovaná díla zničená a zasypaná sutí. Stále se mi zdálo, že to nemůže být pravda a je to jenom hodně zlý sen.

V jakém stavu byla díla?

Co bylo ze skla, bylo zničeno, takže velká část plastik Reného Roubíčka a Mariana Karla se roztrhla na střepy. K mé úlevě dílo Malicha, Reynka, Sklenáře a jiných umělců bylo uchráněno. Okamžitě mi volali přátelé galerie – průmyslník Jan Světlík, rodina Otavova a desítky dalších – a nabízeli nezištnou pomoc. Národní galerie nám velkoryse nabídla bezprostředně po výbuchu prostory, do kterých jsme ze sutin za dramatických okolností evakovali většinu toho, co zbylo. Doslova nám zachránila život. Měli jsme na to dvě hodiny, pomáhal, kdo měl ruce a nohy. Pak byla budova i s částí našeho majetku neprodyšně uzavřena a začalo rozsáhlé vyšetřování příčin neštěstí a zabezpečování budovy v havarijním stavu, které v tu chvíli hrozilo zřícení. To nalézání ztrát s námi otřáslo podruhé. Nad troskami jsem si intenzivně uvědomil, jaký byl zázrak, že nikdo nebyl zabit, a jaká je hodnota života. Pán Bůh stál při nás.

Co se dělá se zničenými díly, když je člověk zachrání ze sutí?

To je věc zdravého citu, profesionality a rozumu. Někdo si může doma schovat ty ostatky a dívat se na ně. Můj přístup byl takový, že to, co bylo možné zachránit, jsme nechali zrestaurovat. Třeba socha Václava Boštíka byla zničena téměř úplně, ale po restaurátorském zásahu znovu žije. Dokonalá práce profesionálů. Z galerie zmizely i tisíce dokumentárních fotografií. Nenahradiitelných historických dokumentů. Obraz Josefa Bolfy byl prostřílený sklem a sutí, a dnes je scelený tak, že by to nikdo nepoznal. Měl jsem tam i plastiku Jiřího Černického s názvem Atomový hřib a tu výbuch paradoxně rozmetl. A spoustu jiných. Části zničených děl si také po dobu zkoumání pojistné události může přebrat pojišťovna

k postupnému prověření a jako předměty doličené. Nad stoly Jana Kaplického a nábytkem Josefa Pleskota přemýšlím, zdali je rekonstruovat, nebo ne. Přece jen na ně napadaly kusy betonu a skla a jsou v nich obrovské rýhy. Zatím je ponechávám poznamenané touto událostí a možná tak zůstanou jako memento.

Jak pokračovala galerie dál?

Činnost galerie byla narušena jen částečně, protože máme rozsáhlé aktivity po světě, především v Číně, USA, Německu a dalších západních zemích. Zaniklo však místo, kde se naši umělci se svými příznivci i nepřáteli scházeli. Tisíce lidí mi psaly, dostal jsem spoustu emotivních a povzbuzujících zpráv, dopisů plných podpory. Za to jsem moc vděčný. Podržela mě i řada institucí a jednotlivců, kteří mi počkali s platbami, protože objem starostí po výbuchu byl tak veliký, že jsem na to málem nestačil. Bez přerušení jsme dál vydávali knihy a podstatně rozšiřovali činnost galerie včetně obchodu s uměním. Stále ještě není ukončena likvidace škod, ale jsme již za kritickým momentem. Znovu jsem si uvědomil, že k podpoře umění není nutné mít kamennou galerii, to většinou není to, co dobrého galeristu živí. Zásadní je jasná vize a láska k životu a kráse obecně! O moji zkušenost se zajímají i významné společnosti v zahraničí. Zajímá je, jak se instituce jako galerie s takovým neštěstím vlastně potýká, jaké má dělat kroky a jaké nedělat, jak se chovají pojišťovny, jak se chová policie. V budoucnu jistě vydám knihu, bohatě dokumentovanou, která zachytí moji draze vykoupenou zkušenost, obecně prospěšnou všem.

Proměnil jste se nějak vy sám?

Přivedlo mě to k částečné změně v chování. Žiji zdravěji, vyhýbám se alkoholu, začal jsem cvičit. Dnes cítím ještě větší zaujetí pro umění a zvýšila se mi radostnost. A to už jsem předtím myslel, že to víc nejde. Pracuji ještě pilněji, soustředěněji a pozor: nově spím více než dvě hodiny denně! Uvědomil jsem si opětovně, jak je důležité mít rodinu a být jejím milovaným členem. Říkali jsme si, že i kdybychom neměli nic, máme sebe. Uvědomil jsem si také odpovědnost za své blízké. V té době jsem neměl v galerii žádného následovníka a na mně bylo celé její know-how. Kdybych zahynul, tak by na rodinu důsledky výbuchu dopadly velmi tvrdě. Potěšilo mne, že dcera projevila zájem o práci v galerii, a nyní společně vytváříme koncepci její další činnosti; mj. také systém pro právní ochranu díla malíře Zdeňka Sklenáře s pracovním názvem Sklenářův institut. Před tím neštěstím jsem byl, domnívám se, někdy neuvážlivý a jistě skupině lidí jsem věnoval spoustu energie a peněz. Tehdy jsem si uvědomil, že ten výdej energie byl občas jednostranný. Dospěl jsem k určité racionalizaci.

» **Když jsem dorazil do galerie, viděl jsem jen spoušť. Viděl jsem milovaná díla zničená a zasypaná sutí.** «

Jako kdybych udělal čistku mezi rádoby příznivci a těmi skutečnými.

Vás k umění přivedl strýc – malíř a grafik. Vybavíte si nejranější vzpomínky na Zdeňka Sklenáře?

Když se řekne malíř Zdeněk Sklenář, okamžitě se mi vybaví prázdniny. Byl jsem synem řídicího učitele, bydleli jsme u řeky, ve škole, v malé vesničce Krasíkov. Už ten název! Krása je jeho podstatou. Každé prázdniny sem strýček Zdeněk přijížděl za námi, vozíval s sebou lidi, které já neznal, ale vnímal jsem respekt, lásku a úctu, které v mých rodičích probouzeli. Jaroslav Seifert, Kamil Lhoták, Jan Werich, František Hudeček, Jiří Trnka, Jan Zrzavý... S námi dětmi jednal strýček jako s dospělými a kladl nám závažné otázky. Zářil humorem a moudrostí. Přinesl k nám domů magická slova jako surrealismus, kubismus, kaligrafie nebo Čína. Měli jsme doma jeho obrazy. Mimochodem, stále silněji vnímám, že patří k největším malířům světa, a není to jen víra a obdiv synovce ke svému strýci. Je to moje životní a profesní zkušenost. Abstrakce 3D, kterou on v malbě stvořil, ještě nebyla dostatečně prozkoumána. Sklenářovy obrazy miluji! Jeho obrazy ze šedesátých a sedmdesátých let jsou totální alchymii v malbě. Jiří Kolář mi kdysi při návštěvě výstavy strýčkových obrazů řekl, že to, co se jemu nepodařilo v básni, se Sklenářovi podařilo v malbě. Téměř denně na to myslím. Namaloval za svůj život kolem dvou set osmdesáti obrazů, což je oproti jiným malířům málo. To je výhoda i nevýhoda, neboť jsou vzácné výskytem, ale minimálně se objevují na trhu. Patří k lidem, kteří mě v životě nejvýznamněji inspirovali – vedle Václava Boštíka, Karla Malicha, amerického astronauta Leroye Chiaa a japonského astronauta Kojičiho Wakataa.

Koho byste rád vystavil?

Domnívám se, že v naší zemi by měla být představena kolekce umělců, kteří v druhé polovině 20. století byli tvůrci nových modelů zobrazování, jako třeba Bill Viola a další. Zajímají mě ti, kteří jsou mladí svým dílem. Ono i umění v Altamiře je mladé, protože mluví ke všem generacím a žije. Ptal jsem se kdysi Thomase Messera (*někdejší ředitel Guggenheimova muzea v New Yorku československého původu*), jak se jako galerista prosadil v Americe. Řekl mi, Zdeňku, je to velmi jednoduché. Zaprvé, kup pozemek na Páté avenue. Zadruhé, postav vynikající budovu s vynikajícím architektem. Zatřetí, vypracuj dramaturgii, ve které se desítky let nebudeš mýlit, a čtvrtý krok už přijde sám, staneš se úspěšným, obdivovaným, a dokonce bohatým, staneš se autoritou. Tyhle čtyři body mě inspirují dodnes. Mě osobně zajímá pouze to, co jsem ještě neviděl a co mě zaujme natolik, že se tomu chci věnovat. Když jsem byl malý chlapec, milo-

val jsem Picassa a dnes, ve třiapadesáti letech, vidím, že jeho dílo je ještě mocnější, než jak jsem ho tehdy vnímal. Když jsem se setkal s Václavem Boštíkem, jeho dílo mě ohromilo a dnes vím, že je také ještě mocnější než předtím. Stejný pocit mám i u mnoha současníků, ale zatím mi chybí časový odstup, který je nutný k potvrzení, zda jsou jejich díla historicky závažná.

Nemáte už za ta léta instinkt vycvičený?

To netuším. Ale vím, že často to, co uchvacuje jiné, mě nezajímá. A naopak. Když se podíváte na pětadvacet let mé galerie, objevíte tam mnoho jmen, která byla tehdy objevena a dnes jsou na samém vrcholu společenského uznání. Nebo to byli mladší autoři, kteří jsou dnes známější. Nebo byli ve věku klasiků, ale kvůli minulému režimu je málokdo znal – a dnes jsou jejich díla také na vrcholu uznání. Například si vzpomínám na obrovské vzrušení, když jsem ve svých sedmadvaceti objevoval svět Milana Grygara, Karla Malicha, Zdenka Sýkory, Václava Boštíka. Veškerá setkávání utvrzovala to, co jsem cítil. Že jsou objevní, nečekání, že vlastně vytvářejí nový druh estetiky, nový výtvarný jazyk.

Takže už tehdy jste sběratelům doporučoval Grygara, Malicha nebo Sýkoru?

Galerista je něco jako apoštol. Má určitou víru a tu představuje. Takový Leo Castelli byl velkou a ověřenou autoritou stejně jako švýcarský galerista a obchodník Ernst Beyeler, jehož nadace v Basileji je jednou z nejkrásnějších na světě. Beyeler se setkával s Picassem, Míroem, Giacomettim, Braquem, Dalím a kupoval Cézanna, Moneta a jiné. Měl vizi a tu naplnil. A pochopitelně protože byl věčně mlád, přijímal i mladé umění těch, z nichž se stali dnešní velikáni. Galeristů je po světě spousta a jsou jimi z různých důvodů. Pro některé jsou to peníze a umění je pro ně zboží, mají svůj osobní život a galerie je pro ně práce. A pro jiné jsou peníze až ten vedlejší produkt a slouží jim k uskutečňování uměleckých vizí, k podpoře výjimečnosti myšlení. Rád bych s jistotou řekl, že já jsem ten druhý typ. Setkávám se denně s lidmi, kteří třeba na počátku nemají k umění nijak vřelý vztah, ale postupně se stávají jeho přáteli. Takže dobrý galerista může takto působit na společnost a zvyšovat její kulturnost.

Naučil jste se rychle odhadovat, co je cenné a co nikoliv?

Každý z nás má určitou osobní zkušenost, ale to nemusí znamenat, že má pravdu. Není dobré řídit se jenom obchodem. Když na něčem mohu vydělat, ještě to neznamená, že na tom vydělat musím a že to dělat chci. Věnuji se pouze tomu, o čem jsem přesvědčen, že to může mít závažnou historickou hodnotu. Ale když se vrá-

tím k vaší otázce, bohužel si myslím, že takovou zkušenost už mám. Bohužel proto, že je to omezující. Jako milovník umění může laik obdivovat cokoli. Já se zkušeností už si u děl některých lidí říkám, toto jsem už viděl před třiceti lety u toho a toho, tohle také není původní. Ale co s tím? Takže si potom s takovým umělcem popovídám, řekneme si, co se dá dělat. A já mu někdy musím oznámit, ač cítím, že na jeho díle lze snadno vydělat, že s jeho dílem pracovat nebudu.

Myslím si, že byste měl umělci dokázat sdělit, ať se podívá tam a tam, že už se takhle někdo před ním umělecky vyjadřoval. Může mu to pomoci.

Když se setkám s jevem, který jsem už někde viděl, skončí to jedním setkáním s oním umělcem. Může mezi námi vzniknout přátelství, ale pak je umění přítěží. Buď o něm nemůžeme hovořit, nebo bych musel mluvit kriticky a to umělec může vzít jako útok proti své osobě, to se stává. Je těžké přijmout sdělení, že o tři bloky dál někdo žije a tvoří velice podobně. Bylo by správné to říkat, ale málokdy se k tomu odhodlám.

Umělci se na váš názor neptají?

No, bohužel ptají. Ale nedovedete si představit, co se děje, když někomu řeknete, že něco podobného už jste někde viděl. Je zajímavé, jak se liší přístup umělců v Číně a na Západě. Když západnímu člověku řeknete, že něco podobného v jeho tvorbě už existuje, většinou to vezme jako útok vůči své osobě a často se z něho stává nepřítel. V Číně umělec pozitivivní kritiku přijme, poděkuje a pozve vás na další setkání, abyste mohl vidět jeho vývoj a pokračovat v diskusi. A to i přesto, že mu sdělíte, že se vám jeho dílo nelíbí a proč. Ego na Západě je zcela odlišné od čínského.

Jak se stanovuje cena díla?

Platí pravidlo poptávky a nabídky. Je-li někdo slavný a převyšuje poptávka nad nabídkou, cena šplhá vzhůru. Každý umělec žije v rámci společnosti, která má své limity v ekonomice i v počtu obyvatel. A ty limity může zboží jedině tím, že jeho dílo překročí hranice. Je to podobné jako s Beethovenovou skladbou nebo populární písní. Když vzroste počet zájemců, kteří vytvářejí mezi sebou konkurenční prostředí, vznikají nové cenové relace. Ale základ například u neznámého umělce je vždycky dán tím, jaké jsou náklady na pořízení díla. Pak také záleží na tom, kdo k tomu dílu přistupuje. Obecně platí, že čím je sběratel nebo milovník umění věhlasnější, tím větší má šanci na snížení ceny. Je totiž ctí být obsažen ve sbírce, která představuje závažné hodnoty, kde i autor díla s nimi roste. Ke zdravé ceně patří také respektování ekonomických možností obyvatelstva.

V Česku převyšuje poptávka nabídku?

GALERIE ZDENĚK SKLENÁŘ

Galerie se zaměřuje na české umělce od konce 19. století po současnou mladou generaci. Propojuje svou činnost s nejvýznamnějšími světovými institucemi, jako je například PS1 MOMA v New Yorku, PORI Art Museum ve Finsku, Ludwig Museum v Německu, Národní galerie Číny (NAMOC), CAFA Art Museum či MOCA v Chengdu, kde připravuje výstavu Karla Malicha a Federika Díaze. Kromě výstavních a obchodních aktivit galerie vydává monografie, katalogy a básnické sbírky. Z litomyšlské Galerie Zdeněk Sklenář se hlavní činnost galerie přesunula v roce 1998 do Prahy a roku 2001 na Smetanovo nábřeží. Před dvěma lety její prostory zničil výbuch plynu v domě a v současnosti funguje v uzavřené podobě chambre à part. Zda bude galerie pokračovat také na Smetanově nábřeží, se majitel Zdeněk Sklenář rozhodne v červnu. V Praze má Galerie Zdeněk Sklenář v současnosti k dispozici dva výstavní prostory. V Chambre à part na Kosárkově nábřeží nyní vystavuje mladý malíř Josef Achrer a v nově otevřeném komorním prostoru, rekonstruovaném Josefem Pleskotem, v Salvátorské 6 u Staroměstského náměstí nyní vystavuje čínský malíř Čang Siao-kang, následovat budou Josef Šíma a mladý malíř Marek Číhal.

» Když má umělec ambici vytvářet kvalitní umění, může se ptát, kde jeho umění přijmou s největším pochopením. «

U slavných děl, v klasickém umění a moderně, je vysoký převis poptávky nad nabídkou. To je vynikající situace pro možný růst cen. Zároveň je ale nutné vnímat ekonomický neklid, který teď vládne po celém světě, a můžeme se zabývat otázkami, co má dnes hodnotu, která nebude klesat. Kvalitní umění je jistě na předních příčkách.

Hodnotu díla ovlivní zahraniční uznání, to tuzemské je základ. Musí se stát zájmem respektovaných autorit, součástí systému, kam patří muzea, významní sběratelé, kurátoři, obchodníci, galeristé, kritici. A pak se ukáže, zda je jeho umělecký jazyk srozumitelný i v zahraničí. U nás je například celebritou Josef Lada. Všichni ho známe a máme rádi. Cizinci se sice na něj rádi dívají, ale málokdo ho zná. Pak jsou umělci jako Zdeněk Sýkora, Karel Malich a dnes Federico Díaz nebo Josef Achrer, kteří jsou přijímáni i v zahraničí, jako by tvořili uměleckým esperantem.

Jak jsou na tom finančně čeští sběratelé?

Musíme trpělivě počkat, až se ekonomická situace u nás a v zahraničí přiblíží. Když sem přijdou zástupci slavných světových galerií, ptají se, kolik obrazů a v jakých cenových relacích mohou prodat našim občanům. Jejich běžně očekávaná cena za vrcholná díla současnosti je mezi sto tisíci a dvanácti miliony eur – tak kolik českých lidí si to může dovolit? A opakovaně? Ale musím zdůraznit, že za posledních pětadvacet let vznikly i u nás vynikající sbírky, kde není jen české umění, ale i světové hvězdy

jako Andy Warhol, Giacometti, Tony Cragg nebo nově Čang Siao-kang.

Chodí za vámi umělci s otázkou, jak tvořit, aby v zahraničí uspěli?

Taková setkání se dějí velice často. Umělec je omezen jazykem, kterým tvoří, a galerista má možnost se jeho díla, když mu porozumí, ujmout a vytvořit příležitost pro ně oba. Když má umělec ambici vytvářet kvalitní umění, může se ptát, kde jeho umění přijmou s největším pochopením. Proto se konají výstavy na respektovaných adresách, ale i mezinárodní přehlídky jako Biennale Venezia nebo Art Basel.

Existuje soubor nejprestižnějších institucí, které vytvářejí model toho, co je umění. Tak jako máme pro určení času Greenwich, tak pro umění jsou to vrcholové instituce jako MoMA, Guggenheim, Tate Modern, Pompidou nebo také Beyeler v Basileji. Umělec je zkrátka člověk s talentem, který buď má, nebo nemá štěstí, že se dostane do systému s nejvyššími kritérii. Já jsem šťasten, že umělcem nejsem.

Vy jste nikdy nezkoušel umění tvořit?

Na střední škole jsem zvažoval, že bych šel na nějakou uměleckou školu, ale strýček Zdeněk Sklenář mě z toho vyléčil. Když jsem mu ukazoval své práce, tak nad nimi dlouze mlčel. A když mu tetinka Miluška domlouvala, ať něco řekne, řekl: „Tož, Zdeněčku, co ti mám říct? Vždyť seš můj synovec.“

«

Pohled do galerie na Smetanově nábřeží po výbuchu v budově.

Zdeněk Sklenář,
Květinové zátiší, 1976,
olej, plátno, 81 x 48,5 cm.
Muzeum umění Olomouc.

Výstava Čang Siao-kanga
Slivoň a dívka, 20. 1. až 10. 5. 2015,
Galerie Zdeněk Sklenář, Praha,
pohled do expozice, vlevo originály
grafického listu, vpravo originální
tiskové matrice, centrálně foto
malíře Čang Siao-kanga.

